

ВИХОВАННЯ ЕСТЕТИЧНОГО СМАКУ МАЙБУТНІХ ПРАВНИКІВ ЗАСОБАМИ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Сучасний етап євроінтеграції України та інтенсифікації міжнародних контактів ставить перед вищими навчальними закладами питання про якісну підготовку кваліфікованих кадрів з високим рівнем загальної культури. Тому перед вищими навчальними закладами МВС України постає завдання не лише якісної підготовки майбутніх працівників ОВС до виконання професійних обов'язків, але і їхнього особистісно-духовного розвитку, ядром якого є високий рівень загальної культури та морально-естетичного розвитку особистості. Одним із центральних складників естетичної культури є естетичний смак, що виступає своєрідним регулятором естетичного ставлення людини до дійсності. Адже за своїм змістом та функціями він є комплексним виразником особливостей естетичної культури особистості. Смак не тільки відзеркалює сучасні норми естетичного, але й сприяє подальшому розвитку взаємин між людиною та довколишнім світом.

Проблеми виховання й розвитку естетичного смаку молоді досліджувались М. Киященком, Л. Коганом, Н. Лейзеровим. Сутність естетичного смаку як форми відображення дійсності вивчав Л. Виготський. Функціонування структурних елементів естетичної свідомості – ідеалу, смаку, оцінки, потреби тощо та питання теорії й методики естетичного виховання у навчальному процесі досліджували Н. Миропольська, О. Рудницька, Г. Кутузова. Теоретико-методологічний аналіз проблем естетичного виховання, зокрема виховання естетичного смаку, міститься в роботах С. Долуханова, Л. Левчука. Фундаментальні й прикладні питання формування й розвитку естетичних смаків досліджує Н.Г. Калашник у рамках нею запропонованої наукової й навчальної дисципліни густології. Проблеми естетичного виховання на матеріалі вивчення іноземних мов присвячені дослідженням Н. Ніязової, Н. Шарової. Серед сучасних зарубіжних досліджень проблеми слід виділити ті, що стосуються формування загальнолюдських цінностей засобами естетичного виховання. Йдеться, зокрема, про роль естетичного виховання у творчому розвитку особистості (Д. Брунер), роль різних видів мистецтва в естетичному вихованні (Г. Бентон, М. Грін), специфіку естетичного виховання на заняттях з гуманітарних дисциплін (П. Брісон), виховання естетичного смаку засобами художньої літератури (Г. Айзенк).

На нашу думку, виховання естетичного смаку майбутніх правників є важливою теоретичною й практичною проблемою. Одним із аспектів її розв'язання є пошук засобів, які могли б забезпечити ефективність цього процесу. Ми вважаємо, що самостійна робота при вивченні іноземної мови містить у собі великий виховний потенціал. Аналіз необхідності й можливості його використання присвячена ця стаття.

Однією з актуальних проблем сучасної методики навчання іноземної мови є орієнтація всього навчального процесу на активну самостійну роботу студентів, створення умов для їх самовираження й саморозвитку. У проєкті Ради Європи з викладання іноземних мов було розроблено пакет документів "Європейський Мовний Портфель", у якому відзначається, що в умовах сучасної геополітичної ситуації "європейське товариство стає більш інтерактивним, європейці стають більш мобільними й подорожують для збагачення свого професійного, освітнього та особистісного досвіду. Але навіть для тих, хто мало подорожує, сучасні інформаційні технології роблять подолання мовних бар'єрів нормою життя. Молоде покоління повинно підготувати себе до того, щоб мати максимальну користь з такого роду діяльності з метою вдосконалення своїх лінгвістичних знань, навичок і умінь" [3 : 8]. У матеріалах "Європейського Мовного Портфеля" особлива увага приділяється самостійній роботі з вивчення іноземної мови. Серед якостей майбутнього повноправного члена європейського демократичного співтовариства роблять акцент на здатності до самоорганізації, незалежності, високій самосвідомості, впевненості у своїх силах, поєднанні незалежності мислення й дій із соціальною відповідальністю. У такому контексті формування в студентів звички до самостійної роботи та навичок її здійснення, виховання в них потреби в продовженні вивчення й закріплення мовних умінь, практичної їх реалізації набувають особливого значення.

Вищезазначені навички пробуджують у студента бажання до вивчення нового матеріалу розширеної тематики, що стосується вивчення іноземної мови та особливостей країни, мова якої вивчається, бажання самостійно розширювати знання з даного предмета, виявлення ініціативи в пошуку цікавої інформації, бажання застосувати набуті знання в повсякденному житті та при вивченні інших предметів, а також виховують у нього естетичне чуття мови та культури іншої країни, надають йому естетичне задоволення не тільки результатом, але й самим процесом вивчення іноземної мови. Задля вирішення цього завдання доцільно пропонувати студентам вивчення тем, які безпосередньо стосуються країни, мову якої вони вивчають, її культури, естетичних ідей, також ці теми повинні бути пов'язані з реаліями повсякденного студентського життя, специфікою майбутньої професії, напрямками навчання.

У вищих закладах МВС України іноземна мова є однією з небагатьох навчальних дисциплін загальноосвітнього циклу, які мають чітко виражене виховне спрямування. Результативність професійного становлення майбутнього спеціаліста-юриста та ефективність його подальшої практичної діяльності багато в чому залежать від його кругозору та інтелекту, широти пізнавальних інтересів. Саме вивчення іноземної мови значною мірою формує світогляд і загальнокультурний рівень людини, сприяє розвитку етикету мовлення (як іншомовного, так і рідною мовою) і тому має широкий спектр можливостей для виховання естетичного смаку. Адже естетичний смак як здатність людини сприймати й відтворювати красу, формувати елементи прекрасного складається під впливом загальнолюдської культури. Естетичний смак з'єднує всі сутнісні сили людини, гармонізує її буття, виступає синтезуючим началом усіх її сил. Це важливо не тільки для розвитку духовного світу: естетичний смак виступає й регулятором ставлення до професійної діяльності. Завдяки цілісній морально-естетичній орієнтації збагачується вся мотиваційна система, що виступає внутрішнім засобом поведінки. Вивчення іноземної мови сприяє також розвитку пізнавальних і творчих функцій психіки. Розвиваються важливі для майбутнього правника інтелектуальні функції аналізу та синтезу, узагальнення, абстрактне мислення.

Питання естетичного компонента при вивченні іноземної мови розроблялося ще в 80-х роках ХХ ст. Так, наприклад, Г. Рогова, І. Верещагіна вважали, що навчання англійської мови дозволяє здійснювати естетичне виховання шляхом аудіовізуальних матеріалів, вивчення віршів та пісень, тобто розробки ритмічного потенціалу англійської мови, залученням до навчального процесу гарно декорованої наочності тощо [2 : 28-30].

Справді, навчання іноземної мови дозволяє здійснювати естетичне виховання. Наприклад, ті, хто навчаються, із задоволенням слухають іншомовне мовлення, їм подобається вимовляти іншомовні звуки, слова, речення, вступати в бесіду й розповідати, а також вивчати поезії та пісні. Викладач виховує смаки тих, хто навчається, використанням якісної наочності в навчальному процесі. Естетичне виховання здійснюється також через посередництво естетично оформленого приміщення кабінету іноземної мови, його дизайн.

Важливою умовою для виховання естетичного смаку засобами самостійної роботи з іноземної мови є поінформованість студентів про заходи, спеціально спрямовані на розвиток у них естетичної культури та всіх компонентів естетичної свідомості, в тому числі й естетичного смаку, як комплексного інтегративного складника останньої, а також роз'яснення тим, хто навчається, можливостей реалізації набутих знань і вмінь у навчанні та повсякденній діяльності.

Пошук нових ефективних шляхів підготовки майбутніх правників, рівень освіти яких повинен відповідати потребам соціально-економічної ситуації в країні, вимогам МВС України, полягає, зокрема, у розробці нових технологій навчання, які б створювали умови для розвитку творчого потенціалу тих, хто навчається.

Ми вважаємо, що для ефективної реалізації окреслених виховних завдань необхідною умовою є застосування естетично спрямованого навчального матеріалу для самостійного опрацювання, використання потенціалу соціокультурного компонента процесу вивчення іноземної мови.

Для реалізації соціокультурного компонента навчання мови та впровадження естетично спрямованого навчального матеріалу в освітній процес на кожному занятті з практики мови всі засвоєні мовні навички ми відтворюємо в ситуаціях країнознавчого характеру. Приблизно третя частина кожного заняття буде стосуватися на матеріалах оригінальних художніх або документальних текстів, що відбивають соціальні, культурні та естетичні чинники й особливості країни, мова якої вивчається, а також розкривають основні риси професійної діяльності правоохоронців у ній.

Ми ставимо за мету не тільки навчити студентів іноземної мови як засобу комунікації, але й розширити межі їхнього світогляду, урізноманітнити їх погляди на повсякденні речі, дати змогу розкрити особистість через іноземну мову – реалізувати себе в тих сферах, до яких вони раніше не зверталися. Мова студентів повинна бути правильною не тільки в плані вираження, але й у плані змісту, щоб вони, маючи навіть мінімальний лексичний запас, могли нею говорити, сприймати та передавати не тільки формально подану інформацію, але і явища в цілому такими, якими вони відбиті мовою, отримувати моральне задоволення від спілкування, почуватися комфортно в іншомовному середовищі.

Під естетично спрямованим навчальним матеріалом для самостійної роботи ми розуміємо інформацію, що може бути представлена письмово, в аудіо чи візуальному вигляді та має яскраво виражене естетичне наповнення за змістом (містити відомості про мистецтво, будь-які вияви краси в житті), за формою (поезія, живопис, музика, скульптура, фотографія тощо) та спонукає до виявлення в особистості естетичного почуття, впливає на формування естетичного ідеалу та розвиток естетичного судження, тобто виховує в неї естетичний смак.

Визначений нами естетично спрямований навчальний матеріал для самостійної роботи студентів таким чином базується на наступних положеннях: основними способами отримання мовленнєвої інформації (будь-якою мовою) людиною є зір та слух; усі мовленнєві навички поділяються на читання, письмо, говоріння, аудіювання, над якими без винятку ми працюємо в процесі викладання іноземної мови. Тому й подання інформації відбувається письмово (студенти читають та пишуть іноземною мовою), в аудіо (слухають автентичні записи, аудіоскладову перегляду телематеріалу іноземною мовою, а також у процесі діалогічного та монологічного мовлення) та візуальному вигляді (перегляд фільмів, телепрограм, використання в процесі навчання прикладів

живопису, фотографії, оформлення концертів, конкурсів тощо).

Будь-яка інформація, на наш погляд, має естетичне наповнення, але воно різниться за рівнем вмісту естетичного компонента (інтелектуального та емоційного), ступенем відповідності естетичному ідеалу та особливостями індивідуального сприйняття. Яскраво виражене наповнення естетично спрямованого матеріалу виявляється в тому, що така інформація не може залишити нікого байдужим та дає поштовх для активної роботи всіх особистісних якостей людини. Такий матеріал може бути направлений як на презентацію взірця найкращого в певній сфері, так і бути прикладом посередності або демонструвати вельми сумнівні досягнення. Головне, щоб особистість могла адекватно сприймати та оцінювати об'єкти та явища дійсності відповідно до власного та пануючого в даному суспільстві ідеалу, а також які почуття вони викликають та до яких дій спонукають людину.

Оволодіння будь-яким навчальним предметом у вищому закладі освіти значною мірою визначається ефективністю самостійної роботи тих, хто навчається – вдома, у бібліотеці, в комп'ютерному класі. Самостійність при вивченні іноземної мови, як і в усіх інших випадках, означає активну, відповідальну діяльність самого студента від моменту планування і прогнозування роботи до моменту її здійснення, діяльність, яка включає сутнісні елементи самоконтролю, самооцінки й самокорекції [1 : 102]. Особистісно орієнтовані технології навчання цілеспрямовано впливають на розвиток ініціативи, самостійності й активності студентів, адже будь-яка діяльність досягає досконалості тоді, коли вона має регулярний характер. Виходячи з цього, при вивченні іноземної мови у вищих закладах освіти доцільно повною мірою використовувати потенціал самостійної роботи.

У нашій освітянській роботі ми прагнемо не виховання певного типу особистості згідно з власним розумінням гармонійної розвиненості та багатогранності внутрішнього світу, а спонукування студентів до саморозвитку в руслі усвідомлення та реалізації власних естетичних потреб шляхом виховання у них розвиненого естетичного смаку.

Отже, іноземна мова як навчальний предмет у нефілологічному вищому навчальному закладі виконує практично всі функції загальноосвітньої та соціокультурної підготовки тих, хто навчається, що, безперечно, має велике виховне значення, у тому числі для виховання естетичного смаку. Спираючись на досвід нашої роботи, ми можемо стверджувати, що виховання естетичного смаку засобами самостійної роботи з іноземної мови з використанням потенціалу соціокультурного компонента буде ефективним за умов: оволодіння знаннями про культуру, історію, естетичні ідеї та ідеали країни, мова якої вивчається; залучення до діалогу культур (іншомовної та рідної); усвідомлення студентами суті мовних явищ, іншої системи світогляду, через який сприймається дійсність (естетичне судження); формування особистого ставлення до мови, історії, поглядів, культури, мистецтва, країни, мова якої вивчається (естетичне почуття, естетичне переживання); порівняння явищ іноземної мови та культури, що вивчаються, з рідною мовою й культурою; набуття навичок самостійної роботи з іншомовними джерелами (працювати з книгою, підручником, довідковою літературою, словниками, аудіо- , відео- та Інтернет матеріалами), виховання потреби та звички до самостійної діяльності з вивчення та вдосконалення іноземної мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Калашник Н.Г.* Самостійна робота – потужний засіб сучасної освіти і виховання: Навчально-методичний посібник з питань формування естетичних смаків студентської молоді в навчально-виховному процесі / Н.Г. Калашник, В.Л. Вертегел. – Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2005. – 326 с.
2. *Рогова Г.В.* Методика обучения английскому языку на начальном этапе: Пособие для учителя / Г.В. Рогова, И.Н. Верещагина. – М.: Просвещение, 1988. – 224 с.
3. *Ягельська Н.В.* Методика організації самостійної роботи студентів з англійською мовою з використанням професійного мовного портфеля: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.02 "Теорія та методика навчання: германські мови" / Н.В. Ягельська. – К., 2005. – 23 с.

Подано до редакції 07.06.10

РЕЗЮМЕ

У статті розглядається проблема виховання естетичного смаку майбутніх правників. Автор обґрунтовує можливість використання самостійної роботи з іноземної мови як засобу розвитку естетичного смаку особистості.

Ключові слова: естетичний смак, самостійна робота, іноземна мова.

В.Л. Вертегел

ВОСПИТАНИЕ ЭСТЕТИЧЕСКОГО ВКУСА БУДУЩИХ ЮРИСТОВ СРЕДСТВАМИ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ ПО ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ

РЕЗЮМЕ

В статье рассматривается проблематика воспитания эстетического вкуса будущих юристов. Автор обосновывает возможность использования самостоятельной работы по иностранному языку как средства развития эстетического вкуса личности.

Ключевые слова: эстетический вкус, самостоятельная работа, иностранный язык.

V. L. Vertegel

UPBRINGING AESTHETIC TASTE OF FUTURE LAWYERS VIA SELF-EDUCATIVE ACTIVITY IN MASTERING FOREIGN LANGUAGE SUMMARY

The article analyzes the issue of upbringing aesthetic taste of future lawyers. The author substantiates possibility of using self-educative activity in mastering foreign language as a method of developing aesthetic taste of personality.

Keywords: aesthetic taste, self-educative activity, foreign language.
